

Een en ander over de zuivelafdeling op de Int. Land-, Tuinbouw-, Handel- en Nijverheidstentoonstelling te Enschede (E.L.I.T.E.)

Deze ietwat vreemdsoortige hoofdletter-combinatie voor een Internationale Land- en Tuinbouw-, Handel en Nijverheidstentoonstelling is ontstaan uit de volgende woordencombinatie: Enschedé-Lonneker Internationale Tentoonstelling te Enschedé.

Aan den verkorten naam was deze tentoonstelling dus reeds verplicht flink voor den dag te komen en de bezoeker, die zulks met elkaar in verband gebracht heeft, is zeker niet bedrogen uitgekomen. Het tentoonstellingscomité heeft blijkens de door haar uitgegeven gids in deze afkorting het karakter van deze „modeltentoonstelling” willen belichamen, in dezen geest n.l., dat zij het Beste uit „het Beste” heeft willen aanbieden. Zij heeft hieraan geen kosten gespaard.

Om een enkel voorbeeld te noemen. Op welke tentoonstelling in ons land heeft men voordien een complete boerderij van steen opgetrokken en daarbij alles afgewerkt en ingericht, ook het woonhuis, alsof alles er jaren moest blijven staan? Volgens de algemeene opinie is deze tentoonstelling dan ook de grootste geweest welke sedert den oorlog is georganiseerd. Wat Enschedé zelve betreft, scheidt een tijdvak van ruim 23 jaar deze tentoonstelling van haar voorgangster.

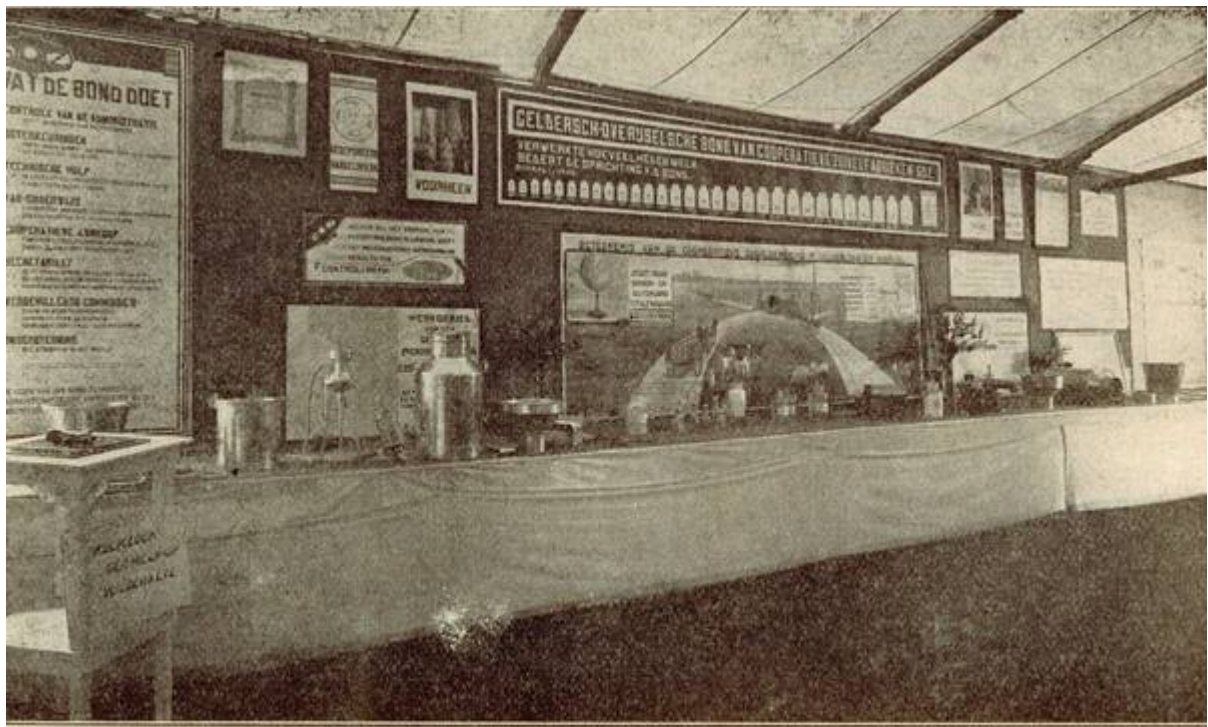
Teneinde eenigszins meer gedetailleerd weer te geven hoe omvangrijk deze tentoonstelling op landbouwgebied wel was, moge hier een opsomming der verschillende afdelingen volgen, n.l. Rundvee, Paarden, Varkens, Pluimvee, Bijen, Zuivel, Landbouwgewassen, Ontginning, Weide- en Boschbouw, Grondverbetering en Cultuurtechniek, Akkerbouw, Landbouwwetenschap en Onderwijs, *Landbouwverenigingsleven*, Boerderijenbouw, Tuinbouw, Landbouwwerktuigen, Kunstmeststoffen, Veevoederartikelen, Zaaizaden en Hoefbeslag. Behalve deze was er voorts nog een afdeling Handel en Nijverheid.

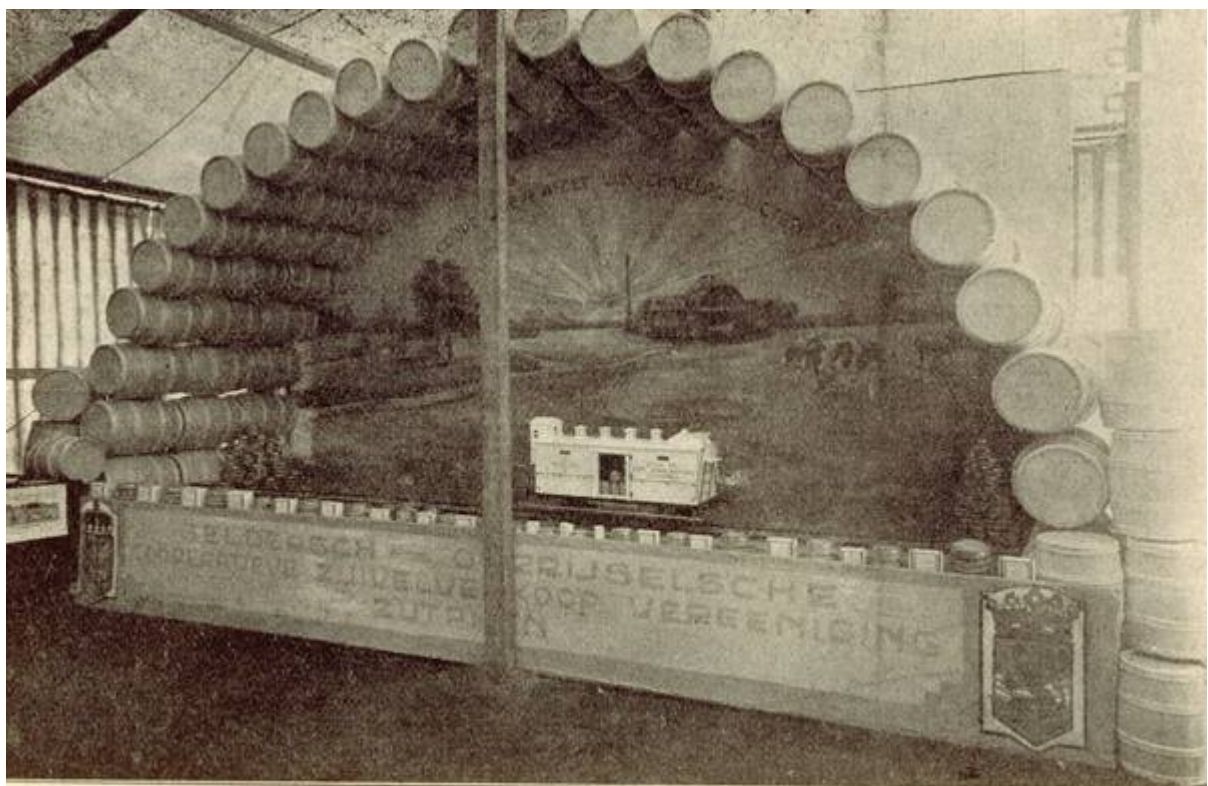
Wij willen onze bespreking beperken tot enkele afdelingen, die voor den boer-zuivelbereider van belang zijn en beginnen met de afdeling voor verenigingsleven. Deze was onderverdeeld in 6 groepen, waartoe o.a. de groep zuivel behoorde. In de tent dezer afdeling had de Geldersch-Overijsselsche Zuivelbond - (GOZ.) - een zeer mooie stand. Het middenstuk werd gevormd door een wandkaart met het werkgebied van den Bond. De 101 fabrieken, welke in 1925 ongeveer 518 miljoen k.g. melk verwerkten, zijn hierop afzonderlijk aangegeven, daarbij rekening houdende met de grootte der hoeveelheid verwerkte melk. Daarnaast treffen wij enkele graphische voorstellingen aan, betrekking hebbende op den melkaanvoer, het aantal aangesloten fabrieken en den gemiddelden aanvoer per fabriek. Deze laatste bedroeg in 1896 gemiddeld 1 miljoen k.g. per fabriek, in 1925 was dit cijfer 5½ miljoen.

De Geld. Over. Bond had ook in de tent voor de afdeling zuivelindustrie nog een stand ingericht. Ons oog viel hier dadelijk op een allegorische voorstelling van de exploitatierekening eener zuivel-fabriek. Dit is aldus gedaan. Naar de fabriek, welke in het midden geteekend is, wordt dagelijks de melk vervoerd, door, wat de 100 G.-O. fabrieken betreft, 1900 melkrijders. Deze vervoeren ruim 500 miljoen k.g. melk, geleverd door ± 40.000 veehouders en afkomstig van ongeveer 157.000 koeien. Dit melkvervoer is door een melkrijder voorgesteld die naar de fabriek rijdt. Een „collega” van hem brengt de gratis karnemelk en ondermelk(wei) naar den boer terug.

Thans de exploitatierekening. De creditzijde van deze rekening geeft, zooals bekend, de geldelijke opbrengst der producten aan. De herkomst van de opbrengst der in het binnen- en buitenland verkochte producten is voorgesteld door een aardbol, waarmee men tevens heeft willen aanduiden, dat onze zuivelproducten over de geheele wereld verspreid worden. Het cijfer f. 48.600.000.- wijst aan welk bedrag door de 100 G. O. Z. fabrieken voor hare producten is ontvangen.

Nog een stand van den G. O. Z.

De G. O. C. Z. op de „E.L.I.T.E.“.

Van dit totaalcijfer verdwijnt gelukkig een flink bedrag (f 41.300.000) in de zakken der boeren-coöperators. Dit is het uitbetaalde melkgeld. Jammer dat de glunderende boer met zijn melkbriefjes in de hand op de foto niet beter te zien is!

Aan de debetzijde van de exploitatie-rekening ontbreken dan nog de onkosten die betaald zijn. Deze bedroegen in 1925 voor de Geld-Over. fabrieken gezamenlijk f 7.300.000.-, of gemiddeld per 100 K.G. f. 1.42. Een nadere specificatie hiervan laten wij achterwege, doch noemen hiervan slechts de contributie van den G.O.Z. en den F.N.Z. welke resp. 13½ ct. en 3 ct. per 1000 K.G. bedragen of resp. 0,96% en 0,21% van het totaal-onkosten-cijfer uitmaken. Dit is reeds weinig, doch wanneer wij de contributie uitdrukken in percenten van hetgeen een lid aan melkgeld uitbetaald krijgt, dan bedraagt de contributie van den G.O.Z., 0,16% en die van den F.N.Z. slechts 0,04% van het melkgeld. Dit kan toch zeker nooit te zwaar op den melkprijs drukken.

En wat voor voordeelen staan er tegenover, zal de anti-organisatieman vragen? Het antwoord, „*Wat de Bond doet*”, staat met duidelijke letters in den stand van den G.O.Z. te lezen. Wij schrijven hiervan af:

Contrôle van de Administratie

geeft zekerheid van richtig beheer.

Boterkeuringen

iedere week wordt de boter van alle fabrieken op kwaliteit gekeurd.

Technische Hulp

de leeraar-technicus geeft voorlichting bij de kwaliteitsverbetering.

Vakonderwijs

cursussen worden gegeven voor botermakers, centrifugisten en kaasmakers.

Coöperatieve Aankoop

perkament, zout, steenkool, machineolie, enz. omzet ½ miljoen gulden per jaar.

Secretariaat

geeft voorlichting op allerlei gebied o.a. belastingen, verzekeringen, statuten en geeft leiding aan de werkzaamheden der afdelingen.

Verschillende Commissies

bouw- en werktuigcommissie, (commissie voor coöperatie, commissie voor kwaliteitsverbetering.

Ondersteuning

bij stoornis in het bedrijf.

Ook de F.N.Z. bleef in zijn stand het antwoord niet schuldig. De belangstellende bezoeker kon daar lezen :

De Verrichtingen van den F. N. Z.

Algemeene Zaken.

Behartiging der algemeene belangen van den veehouder-zuivelbereider.

Officieel Orgaan.

Weekblad voor Bonds- en Vaknieuws.

Centrale Aankoop van hulpstoffen.

Werktuig- en bouwtechnisch advies- en contrôle-bureau. Onderwijs voor Machinisten.

Stookcontrôle.

Boekuitgaven.

Leerboeken voor het personeel van zuivelfabrieken.

Examens voor het personeel van zuivelfabrieken.

Statistiek.

Bevordering van den afzet der producten.

Deelname aan binnen- en buitenlandsche tentoonstellingen en jaarbeurzen en aan internationale zuivelcongressen: verspreiding van reclamegeschriften in verschillende talen.

Handelsinformaties en Waarschuwingsdienst.

Garantiebewijzen voor de echtheid van melkpoeder.

Verzekeringen.

Ongevallen, Brand, Inbraak.

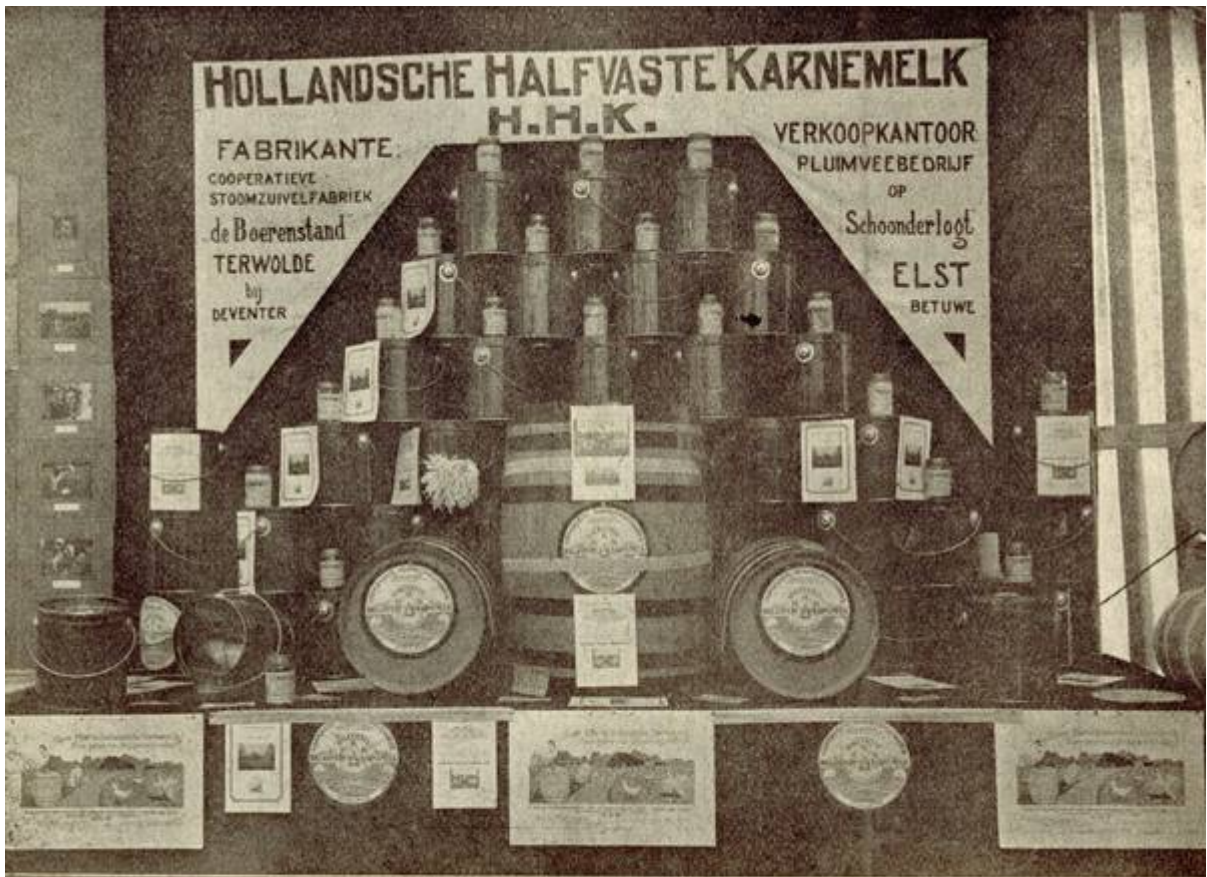

De Lonneker Coöp. Melkinrichting en Zuivelfabriek op de „E.L.I.T.E.“.

Door middel van foto's, teekeningen, organen, jaarverslagen, brochures en ander reclamemateriaal was een en ander verduidelijkt.

De Geld.-Over. Coöp. Zuivelverkoopvereniging kwam zeer mooi voor den dag en had van haar stand een diorama gemaakt. Een coöp. zuivelfabriek te midden van een landschap met grazende koeien. Op den achtergrond de stad Zutphen (zetel van de G.O.C.Z.) met het koelhuis „De Landbouw” en de Wijnhuistoren. Op den voorgrond een miniatuur koelwagen, gelijk men in het bekende handelsmerk dezer vereniging aantreft. Het landschap, door de gouden stralen van een opgaande zon beschenen, was afgezet door een driedubbele boog van botervaten, welke diepte in het geheel bracht. Door een reclamegeschriftje „Waarom is het voor de coöperatieve zuivelfabrieken van belang, dat zij aangesloten zijn bij eene coöp. zuivelverkoopvereniging?” maakte de G.O.C.Z. behalve reclame voor zich zelf, ook reclame in het algemeen voor den coöperatieven afzet der producten.

In het achterste gedeelte van de zuiveltent had de Lonneker Coöp. Melkinrichting en Zuivelfabriek een plaats voor hare inzending gekozen. Een draaiende vitrine liet ons zien welke heerlijke spijzen en dranken met behulp van melkte bereiden zijn.

Een coöperatieve zuivelfabriek met een nieuw product.

De Keuringsdienst.

Een schematische afbeelding gaf de achtereenvolgende bewerkingen in de fabriek weer, alvorens de boter in nette cartonverpakking en de consumptiemelk los of in flesschen aan den verbruiker kan worden afgeleverd. Een enkele phase van ieder productieproces werd ter plaatse gedemonstreerd. Hiervoor waren aanwezig een klein model karnkeder en een „Rapid” etiketteermachine (leverancier Spruyt & Co's Drukkerijen, Zutphen), waarmee één man per uur 1200 flesschen kan verzegelen. Ook het bekende Lonneker melkventerskarretje ontbrak niet.

Een nieuwsoortig product uit melk werd door de Coöp. Zuivelfabriek „De Boerenstand” te Terwolde tentoongesteld. De naam Hollandsche Halfvaste Karnemelk (H.H.K.) duidt tevens aan welke grondstof van het zuivelbedrijf hiervoor gebruikt wordt. Als samenstelling wordt opgegeven 40 % droge stof, waarvan 15 % eiwit, 0,5 % vet, 21 % melksuiker en melkzuur en 3,5 % minerale bestanddeelen. Het product wordt in het bijzonder als voedsel voor pluimvee en varkens aanbevolen.

Hiermede hebben wij de vertegenwoordigers van de „grootere F.N.Z. familie” gehad en komen wij tot een andere groep waaronder wij rangschikken het Rijkszuivelconsulentschap voor Overijssel; den Keuringsdienst voor Waren te Enschedé en het Botercontrôlestation "Gelderland-Overijssel”.

Vanwege het zuivelconsulentschap werd door talrijke tabellen en graphische voorstellingen het nut van de melkcontrôle in het licht gesteld. Voor dengene die geen tijd mocht hebben deze gegevens een voor een uit te pluizen, stond met groote letters geschreven:

De eenige conclusie welke uit deze cijfers en lijnen te trekken is, is deze:

Tracht de melk- en vetopbrengst van Uw vee te verhoogen door:

- a. Uw vee op productie te laten controleren:
- b. gebruik te maken van de allerbeste stieren.

De gelden hiervoor besteed brengen zeer hooge rente op.

Dat de verbeterde melkwinning door middel van melkerscursussen in Overijssel en speciaal in Lonneker meer en meer tot haar recht komt, gaf een tabel duidelijk aan. In de laatste vijf jaren 1922 t/m 1926 hebben in Overijssel 922 personen het melkersexamen gedaan, waarvan 105 of ruim $\frac{1}{10}$ deel uit de gemeente Lonneker afkomstig.

De inzending van den Keuringsdienst voor waren was voor diegenen der zuivelvakmensen, die ook wel eens graag willen weten hoe het met hunne producten aan dezen dienst toegaat, werkelijk interessant, waartoe de deskundige voorlichting die men kreeg niet weinig bijdroeg. Een uitgebreide verzameling toestellen met de noodige reagentia, enz. was hiervoor aanwezig. Een voor den melkproducent zeer leerzaam gedeelte van den stand staat hierboven afgebeeld.

Het Botercontrôlestation „Geld.-Overijssel” gaf door middel van graphieken, teekeningen, contrôlemerken en reclamemateriaal een en ander omtrent de botercontrôle te aanschouwen. Op enkele vaten boter in natura was de wijze van aanbrenging der botermerken gedemonstreerd.

Thans rest ons nog te vermelden hetgeen er op het gebied van zuivelwerktuigen en laboratoriumrichting te zien was. De oorspronkelijke opzet der commissie, welke dit gedeelte der tentoonstelling te verzorgen had, is geweest een zuivelbedrijf in werking te vertoonen, waarbij de melk geleverd zou worden door de Lonneker Coöp. Melkinrichting. Door bepaalde omstandigheden is hiervan echter niets gekomen. Mede in verband met de Jaarbeurs te Utrecht welke begin dezer week opende en waaraan evenals het vorige jaar een aparte groep „Werktuigen en Machinerieën voor de zuivelindustrie” verbonden is maken wij hier slechts melding van hetgeen te Enschede wel het brandpunt van de belangstelling der zuivelbereiders vormde, n.l. de „E.M.I.J. Patent” wrongelbewerkingsma-

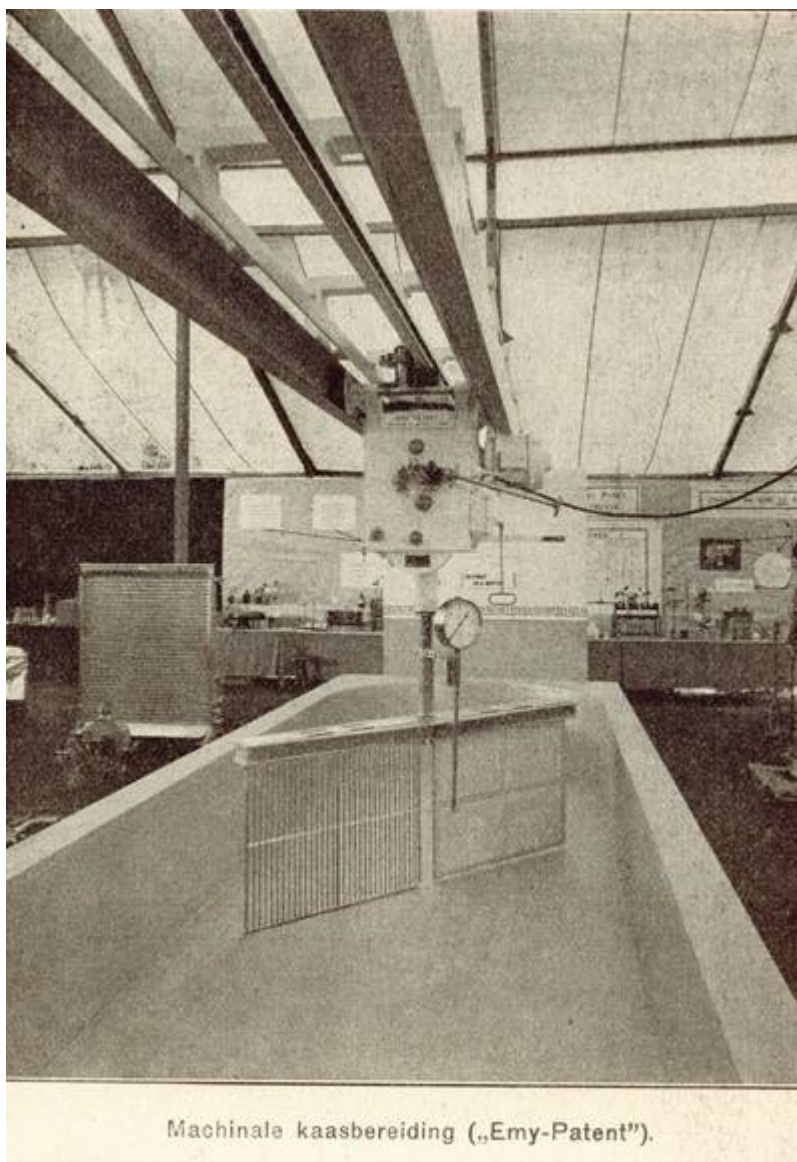
chine der Enschedesche Machinefabriek en IJzergieterij. Voor zoover nevenstaande afbeelding de werking niet voldoende verduidelijkt moge hier nog een korte beschrijving volgen.

Langs een tandreep, welke zich midden boven den kaasbak bevindt, kan zich een tandwiel aan beide zijden bewegen. Dit tandwiel, aangedreven door een electromotor (1 P.K.), brengt een vierwielig wagentje in heen en teruggaande beweging boven den kaasbak. Aan dit wagentje hangt een gesloten vierkante kast waarin zich het mechanisme voor de 5 verschillende versnellingen en dat voor de roeren snijbeweging van het kaasmes zijn ondergebracht.

Bij het snijden beweegt het mes zich lineair door den kaasbak welke ronde hoeken bezit. Aan het einde van den kaasbak gekomen, maakt het mes een halve draai op het zelfde moment dat het kamwiel bovengenoemd om het eindpunt van de tandreep naar de andere zijde hiervan loopt. Bij het roeren blijft de as waaraan het mes is opgehangen steeds doordraaien, terwijl deze zich van de eene zijde van den bak naar de andere zijde beweegt.

Het groote verschil, dat er tusschen de E.M.IJ. machine en de vroeger ontworpen wrongelbewerkingsmachines bestaat is o. i., dat bij eerstgenoemde het mes zich zoowel in lineaire richting als roteerend door den kaasbak kan bewegen en dat bij de andere machines slechts het eene of het andere mogelijk is. Vooral bij het voorsnijden wil het ons voorkomen, dat eene lineaire beweging te verkiezen is boven een roteerende.

Tenslotte vermelden wij nog dat op deze tentoonstelling inzendingen aanwezig waren van de N.V. Pijttersen, Sneek, Fabriek van meetwerktuigen Dr. M. de Wit, Hengelo (O), Van Vucht's Weegwerktuigenfabriek, Zandvoort, de Firma .J. W. Terlet, Zutphen, de Firma Gebr.'s Enschedé te Enschedé en de Instrumentenhandel Marius, Utrecht. De Jaarbeurs te Utrecht zal ons wel gelegenheid geven op de inzendingen dezer firma's terug te komen.

Kr.